
INLEIDING TOT DE JURIDISCHE OENOLOGIE

(Nagelaten schets. Fragment).

B.M. Telders

I

Het opschrift van dit opstel had ook kunnen luiden: juridische kwesties in verband met het etiket van de wijnflesch.

Het etiket op de wijnflesch doet, als elk etiket waaronder een zekere waar wordt afgeleverd, een of meer mededeelingen aan den koper. In dit opzicht verschilt de wijnflesch niet van het buisje aspirine, het doosje Niveacrème of het pak Verkade's beschuiten. Verschil is er evenwel in tweërlei opzicht:

1° doordat de mededeelingen, die het etiket op de wijnflesch ons doet, althans hier te lande, zoo zelden juist worden begrepen, en

2° doordat die mededeelingen zoo vaak geheel of gedeeltelijk onjuist, onwaar, *vals*ch zijn.

Het zal blijken, dat beide omstandigheden juridische gevolgen te weeg brengen. Laat mij echter eerst elk dier beide punten nader mogen toelichten.

Wat zegt ons het etiket op de wijnflesch? Het antwoord op deze vraag is verre van eenvoudig, ja het is *onmogelijk* op die vraag één algemeen, antwoord te geven. Het eenige, dat zich met recht zeggen laat is, dat het antwoord *afhangt van de soort van wijn*, waarmede men (althans volgens het etiket) te maken heeft. Nu is het aantal wijnsoorten ontelbaar, en het is dus a priori niet mogelijk de zoo juist gestelde vraag *volledig* te beantwoorden. Ik meen echter te mogen aannemen, dat de oenologische belangstelling in Nederland zich hoofdzakelijk bepaalt tot Fransche wijnen, port, sherry en vermouthe. Tot deze wijnsoorten zal ik mij dus beperken, met dien verstande evenwel, dat ik óók eenige aandacht hoop te wijden aan cognac en armagnac - al zou ik niet gaarne de onvergeeflijke fout

willen maken deze *eaux de vie* als 'wijnen' aan te merken¹. Voor ons onderwerp evenwel laten zij zich zeer wel tezamen met eenige Fransche wijnsoorten bespreken.

Wanneer ik nu met de bespreking der Fransche wijnsoorten begin, dan dient al terstond te worden opgemerkt, dat onze zooeven gestelde vraag zich zelfs voor de Fransche wijnen niet in het algemeen laat beantwoorden. Verdere differentiatie is hier dringend geboden en, gegeven het schier ontelbare aantal Fransche wijnsoorten, zullen wij ons ook hier nog eens eene beperking moeten opleggen: van de Fransche wijnen bespreek ik slechts de Bordeaux-, de Bourgogne-, en de Champagnewijnen, zoomede de Elsasserwijnen. Aldus beperkt is ons onderwerp toch reeds omvangrijk genoeg.

Het etiket op de Bordeauxflesch vermeldt in den regel of een geografische aanduiding als: Medoc, Haut-Medoc, St Emilion, Pomerol, Graves voor de roode wijnen en Sauternes (de toevoeging Haut-Sauternes is slechts zinneloze fraaiigheid), Barsac, Loupiac of Graves voor de witte wijnen², of den naam van een 'Château', al dan niet gevolgd door den naam van de desbetreffende 'région'. Natuurlijk kan het etiket ook nog den algemeenen naam Bordeaux vermelden

De grenzen van de verschillende 'régions' zijn in verschillende decreten van overheidswege vastgesteld. Soms is dit óók geschied t.a.v. onderdeelen van één 'région'. Zoo is het wettelijk begrensde Barsac een onderdeel van 'Sauternes' en zoo behooren tot de 'région' van Ht-Medoc de eveneens wettelijk gedelimeerde 'communes' Pauillac, St. Julien en St. Estèphe.

Ten slotte kan het etiket nog verder gaan in de bepaling van de plaats van herkomst door aan te geven van welke 'propriété', van welk 'château' de wijn afkomstig is. Zoo is een wijn van het Château Lafite afkomstig uit de 'commune' van Pauillac en uit de 'région du Ht. Medoc'.

Alle aanduidingen van de tot dusverre besproken soort zijn aanduidingen van herkomst, d.w.z. zij vertellen ons wáár de druif groeide, waarvan de betrokken wijn (beweerdelijk) is gemaakt.

Nu komt het, helaas, maar al te vaak voor, dat deze mededeeling of kortweg valsch, of slechts ten deele juist is. Wie desbewust een flesch Algierschen, Spaanschen of Chileenschen wijn als Margaux, St. Estèphe of

¹ De omgekeerde - even onvergeeflijke - fout komt helaas veelvuldig voor, o.a. in een officieele publicatie van het Bureau der Statistiek: 'Wijn' is niet hetzelfde als 'alcohol' ook al bevat wijn 10 à 20% alcohol. De thee in mijn kopje is ook geen melk, ook al voegde ik een wolkje van laatstbedoelde vloeistof aan mijn aftreksel van theeblaren toe.

² De opsomming is verre van volledig, zij beoogt slechts eenige voorbeelden te geven.

iets dergelijks verkoopt, bedriegt natuurlijk zijn koper en, al zullen wij hieronder nader bezien wat daarvan de *rechtsgevolgen* kunnen zijn, zooveel zal reeds duidelijk zijn, dat de aldus fraudeerende handelaar *iets doet wat niet mag*.

Het komt echter, gelijk ik reeds opmerkte, óók voor, dat de aanduiding van herkomst gedeeltelijk juist en gedeeltelijk onjuist is. De echte wijn is dan met wijn van andere herkomst versneden (*coupé*). Het behoeft wel geen betoog dat ook dan het etiket onwaarheid spreekt. Iedere bijmenging, hoe gering ook, van anderen wijn dan die, welke op het etiket staat vermeldt, stempelt het etiket tot een leugen en de desbewuste aflevering van het aldus geëtiketteerde mengsel tot bedrog.

Hier rijzen nu echter de eerste moeilijkheden: niet iedere *coupage* schaadt. Het is zelfs mogelijk, aldus zeggen vele wijnhandelaren, door deskundig en beleidvol versnijden een wijn te verbeteren. Geheel onjuist is dit laatste niet, maar voorzichtigheid bij het aanvaarden van de stelling is toch geboden. Wat is 'verbeteren' in dit verband? Lekker of minder lekker is een bij uitstek subjectief begrip en een Maastrichtsch rechtsgeleerde heeft mij eens verteld, hoe een gezelschap fijnproevers uit zijn geboortestad in een der allerbeste Parijsche restaurants den eenen zuiveren Bordeaux na den anderen afkeurde ... omdat zij nu eenmaal aan versneden wijnen gewend waren! Tegen het versnijden op zichzelf kan dan ook niemand bezwaar maken - *à chacun son goût* - maar wat kritiek verdient is, dat de versneden wijn als (onversneden, zuivere) Margaux, St. Emilion etc. aan- of opgediend wordt. Ik zie hier niet voorbij, dat 'verbetering' door *coupage* ook nog in anderen zin dan als 'aanpassing aan bedorven smaken' bestaambaar is, te weten als poging den echten, zuiveren wijn van een bepaald jaar, die een of meer karaktereigenschappen van zijn eigen soort mist of in mindere mate bezit, door bijmenging van een anderen wijn zooveel mogelijk te 'standardizeeren'. Een zoodanige *coupage* wordt soms door ernstige deskundigen verdedigd en is stellig niet zonder meer met knoeien of bederven gelijk te stellen. Toch blijft ook hier het etiket onwaarheid spreken en zulks kan te minder worden verontschuldigd waar het mogelijk is den koper duidelijk te maken, dat hij aldus 'gestandardizeerden' wijn ontvangt: de aanduiding 'Monopolex' (Monopole Kressmann bijvoorbeeld) is daarvoor in den handel gebruikelijk. Voorloopig houden wij dus dit eene resultaat vast: aanduidingen van herkomst moeten *waar* zijn, niet slechts voor 10% of zelfs voor 99% maar geheel en ten volle, voor 100%. Zoo niet, dan spreekt het etiket onwaarheid en pleegt de desbewuste verkooper bedrog.

Een herkomstaanduiding, zelfs indien zij met de waarheid geheel in overeenstemming is, waarborgt geenszins *kwaliteit*. Niet alle plekjes in St. Emilion bijvoorbeeld, zijn voor wijncultuur even geschikt, er zijn goede en slechte jaren, goede en slechte druivensoorten en ... serieuze en nonchalante wijnboeren. Zelfs de wijn van één wijnboer, van één 'Château' zal van jaar

tot jaar zéér verschillen, des te eer is zulks dus het geval met de wijnen uit een geheele streek. Geeft het etiket dan over de kwaliteit in het geheel geen uitsluitel? Zodra het etiket een zekeren wijnboer of 'Château' vermeldt, *kan* (als de vermelding op waarheid berust) daarin een zekere waarborg voor de kwaliteit van den wijn zijn gelegen: goede wijnbouwers die prijs stellen op het behoud hunner reputatie, verkoopen de slechte jaren niet onder hun eigen naam doch onder de algemeene aanduiding St. Emilion, St. Estèphe, Margaux, al naar gelang van de 'région' waarin de 'propriété' is gelegen.

Teneinde misbruik van den Châteaunaam te voorkomen wordt bovendien vaak vermeld, dat de botteling ('mise') op het 'château' zelf heeft plaats gehad, waarbij men echter bedenke: 1°. dat ook op het kasteel zelf kan worden geknoeid en 2° dat kurken met opdrukken 'mise du château ...' in den handel verkrijgbaar zouden kunnen zijn. Intusschen, de vermelding van wijnboer of kasteel, mise of *cru* moge *feitelijk* eenigen waarborg verschaffen, juridisch doet zij zulks niet en wie een 'echte' Ducru Beaucaillou koopt van een slecht jaar of van slechte behandeling en zich dus teleurgesteld ziet, heeft geen *recht* tot klagen

Tot voor kort bestond in Frankrijk geen algemeene, officieel erkende kwaliteitsaanduiding. De toevoeging 'premier, deuxième, troisième, quatrième of cinquième crû' verwijst naar een classificatie der *Bordeaux*-wijnen welke in 1855 heeft plaats gehad en heden ten dage, hoezeer in sommige opzichten verouderd, nog geldt. Daarnaast zijn dan nog de benamingen 'crû bourgeois supérieur', 'crû bourgeois' en 'crû artisan' ingebruik. Doch deze classificatie is een eigenaardigheid van het Bordeleesche en geenszins voor alle Fransche wijnen in gebruik. Sinds 1927 kent men naast de 'appellations d'origine' nog de 'appellations contrôlées'. De wet van 22 juli 1927, verbeterd en aangevuld door het wetsdecreet (*décret-loi*) van 30 juli 1935 voorziet namelijk in de mogelijkheid het recht tot het gebruik van een aanduiding van herkomst te beperken tot die wijnen uit de aangeduide streek, welke aan zekere minimumeischen ten aanzien van hunne kwaliteit voldoen. Bij dergelijke, van overheidswege gecontroleerde wijnen moeten de woorden 'appellation contrôlée' in groene letters op het gewone etiket, of in roode letters op een groen etiket of op een groene schuine strook over het etiket worden gedrukt, terwijl de wijn zelf van een groenen (in stede van een gelen) geleidebrief (*congé* of *acquit*) moet zijn vergezeld. Daar het *décret-loi* betreffende de 'appellations contrôlées' eerst van 1935 dateert, komen de groene etiketten slechts op wijnen van 1936 en later voor. Van wijn uit deze jaren laat zich echter zeggen, dat als het etiket de aanduiding 'appellation contrôlée' in de bekende roode of groene letters *niet* bevat, de wijn - tenzij hij van een bekend 'château' afkomstig is en zich daardoor kan stellen op het standpunt dat goede wijn geen etiket behoeft - van minderwaardige kwaliteit is, die niet beantwoordt aan de reputatie van de herkomstaanduiding, waarmede hij zich siert - ook al kan deze aanduiding zelve zeer wel *juist* zijn.

Na deze wat uitvoerige uiteenzetting omtrent de Bordeaux-wijnen kunnen wij over de andere Fransche wijnen korter zijn.

In Bourgogne kent men geen 'châteaux', de wijngaarden zijn veel sterker verkaveld, onder vele wijnboeren verdeeld, wier productie in den regel te gering is om onder zelfstandige vlag te zeilen. Een officieele classificatie der 'crûs', de 'mises du château' ontbreken. In plaats van op den 'propriétaire' valt in Bourgogne de nadruk op den 'négociant'. Zeker ook in Bourgogne kent men de herkomst aanduidingen, doch zij blijven in den regel tot de aanduiding der 'communes' beperkt. Vougeot, Chambertin, Vosne Romanée, Pommard - de lezer kent ze alle - wat men echter veelal niet weet is, dat er misschien wel 40 'climats' Clos-Vougeot zijn en wel 15 Mersault, de eene zeer ongelijk aan de andere en die elk hun eigen benaming hebben. Hier treedt de négociant unificeerend en standardizeerend op. Hij mengt de Clos-Vougeot enzovoorts onder elkaar, totdat hij een mengsel verkrijgt dat zoo goed mogelijk aan het standaardtype beantwoordt. Dit mengen is geen coupage, want het geschiedt - behóórt alleen te geschieden - met wijnen uit dezelfde 'région'. Geschiedt zulks inderdaad - sinds de wet van 1919 is anders handelen strafbaar - dan is er ook geen bedrog, het etiket spreekt waarheid. Voor 1919 was het zelfs *usance* onder den naam 'Pommard' te verkoopen, wat Pommard nooit gezien had, slechts in eigenschappen daarmede overeenkwam. Na 1919 dient Uw Pommard ook uit Pommard afkomstig te zijn. Maar ook hier geldt, dat de 'appellation d'origine' toekomt aan elken wijn uit de genoemde streek, *onverschillig de kwaliteit*, en in een land als Bourgogne zonder groote 'propriétés' of 'châteaux', met tallooze wijnbouwers en zéér verschillende terreinen, beteekende dit een nòg grootere verscheidenheid van kwaliteit binnen één 'region' dan in het land van Bordeaux. Degeen, die zegt dat Pommard 1919 een prachtige wijn is, zegt meer dan hij verantwoord kan: er is schier (of was) ondrinkbare wijn (echte Pommard niettemin) van dat jaar. Vandaar het belang dat juist in Bourgogne aan den naam - en eventueel het merk - van den 'négociant' dient te worden gehecht. Een Bourgogne-wijn van een goed bekenden wijnboer gelijk Charles Moellat bijvoorbeeld geeft meer waarborg voor qualiteit dan welk jaar van herkomst uit welke 'commune' ook. Daarnaast treedt hier de wet van 1935 op de 'appellations contrólées' regelend op.

Voor de wijnen uit de Champagne dient men nog een stap verder te gaan: hier is de nadere aanduiding van de streek waar de druif geoogst is onmogelijk en zonder belang; hier komt het uitsluitend op den 'négociant', op het 'huis' aan. Twee omstandigheden leiden hiertoe: 1° elke Champagne is een mengsel van *verschillende* druiven-sappen en 2° bij het produceeren van Champagne is het toegepaste procédé van nog grooter gewicht dan bij de bereiding van andere, niet mousseerende wijnen. Meer nog dan andere vinificatie heeft de productie van Champagne een industrieel aspect. Van

bijzonder goede jaren wordt de wijn zonder vermenging met andere jaren behandeld (zogenoemde 'vintage'-wijnen) doch overigens mengt men zoowel wijnen van verschillende communes als van verschillende jaren met een gerust hart dooreen. Hier heeft de standardizeering dus haar hoogtepunt bereikt. De streek-naam 'Champagne' is nog beschermd, als 'appellation d'origine' en als 'appellation contrôlée', maar voor het overige komt alles op den naam en de reputatie van den fabrikant, van het 'huis' aan.

Elzasser-wijnen vertoonen weer een andere eigenaardigheid: bij hen is de plaats van herkomst van minder belang dan de druivensoort (*cépage*) waaruit zij zijn voortgekomen. Men onderscheidt in de eerste plaats Riesling, Traminer, Gewürztraminer, Gentil, Sylvaner, Knipperlé, Zwicker etcetera en pas als bijkomstigheid de 'commune' van herkomst.

Tenslotte de *Cognac en de Armagnac*. De woorden 'Cognac', 'Fine Cognac', 'Fine Champagne', 'Armagnac' zijn even zoovele 'appellations d'origine contrôlées', en duiden de herkomst én minimum-qualiteit aan. Drie sterren of letters als V.S.O.P. beteekenen niets. De voornaamste waarborg geeft de naam van het handelshuis. Het 'acquit' voor de echte Cognac is geel inplaats van groen.

Port en Madeira zijn in Portugal op analoge wijze beschermd als de 'appellations contrôlées' in Frankrijk. De Douro-districten, waar de Portwijn gemaakt mag worden, zijn wettelijk bepaald, en de geheele vinificatie, met inbegrip van opslag en vervoer staat onder gestreng overheidstoezicht. Voorts zijn minimum eischen ten opzichte van de kwaliteit vastgesteld en is uitvoer slechts toegestaan wanneer de wijn voorzien is van een certificaat van oorsprong, dat slechts wordt afgegeven na keuring van den wijn door een daartoe aangewezen officieel Instituut (*Instituto do Vinho do Porto*). Export van port is bovendien wettelijk in één deel van de haven van Oporto samengebracht. Export-port moet minstens 24 maanden oud zijn (behalve de zogenoemde Vintage-port, die reeds na 18 maanden mag worden geëxporteerd). Deskundigen zijn over organisatie en contrôle in Portugal zeer goed te spreken.

II

Tot dusver hielden wij ons in gedachten in de wijnbouwende streken op. Verplaatsen wij ons thans naar het land van den consument, die ons het meest interesseert: naar Nederland. Welke mogelijkheden biedt de Nederlandsche rechtsorde de aflevering van wijn onder geheel of gedeeltelijk valsch etiket te voorkomen of te achterhalen?

Het etiket kan om te beginnen fungeeren als handelsmerk. Zulks is het geval wanneer het door een wijnbouwer of 'négociant' wordt gebruikt ter onderscheiding van den betrokken wijn van andere wijnen. Alle 'Château'- en 'Monopole'-namen *kunnen* handelsmerk zijn, praktisch alle Cognac-, Sherry-, Vermouth-, Port-, en Champagne-merken zijn het inderdaad, doch regionale of communale herkomst-aanduidingen (Barsac, Clos-Vougeot, St.

Estèphe etc.) kunnen nimmer als merken fungeeren, daar zij niet dienen ter *onderscheiding* van de waar van één handelaar of producent. Tegen misbruik van een merk kan de merkgerechtigde, dat is de *éérste gebruiker van het merk in Nederland*, opkomen. Wie is echter die eerste gebruiker? De wijnproducenten exporteerden slechts zelden zelf hun wijn. Zij gebruiken het merk dus in Nederland slechts voor zoover hun importeur geacht kan worden zulks voor hen te doen, hetgeen bij cognac, sherry, vermouth, port en champagne inderdaad geen uitzondering is. Anderzijds is de importeur van Château-wijnen slechts zelden gemonopoliseerd, zoodat geen importeur kan beweren dat *hij* den Châteaunaam ter onderscheiding van zijn handelswaar het eerst heeft gebezigd. Hoezeer dus Château-namen als handelsmerk zouden *kunnen* fungeren, in feite is zulks althans in Nederland zelden of nooit het geval.

Merkrechtelijke bescherming geniet het etiket praktisch dus slechts bij champagne, cognac, vermouth, sherry, en port, en bij de zogenoemde 'Monopole'-wijnen. Noch de château-naam, noch de aanduiding van 'région' of 'commune' is merkrechtelijk beschermd. Naast de Merkenwet komen hier echter de Warenwet 1935 (S. 739) en het daarop berustende Wijnbesluit (laatstelijk gewijzigd en aangevuld bij K.B. van 2 Febr. 1937, S. 841) in aanmerking.

Het Wijnbesluit geeft allereerst, in het belang der Volksgezondheid en van de eerlijkheid in den handel (art. 14 en 16 Warenwet) een aantal regels, waaraan alles wat onder den naam 'wijn' of een aanduiding die daarop gelijk, wordt verkocht, moet voldoen: door alcoholische gisting verkregen uit druivensap, met geen andere toevoegingen en niet anders behandeld dan in het land van oorsprong in de reële productie gebruikelijk is (art. 1 van het Wijnbesluit).

De artikelen 7 en 8 van het Wijnbesluit stellen nadere eischen aan wijn in het algemeen, waarvan de meesten den chemicus echter meer zullen interesseren dan den wijn-consument: als wijn 'abnormaal zuur, duf, schimmelig of op andere wijze ondeugdelijk is' (art. 7 sub a) zendt hij de flesch van zelf wel terug en of de wijn vrij is van synthetisch bereide verzoetingsmiddelen, zetmeelstroop, schadelijke metaalverbindingen en andere aan de waar vreemde bestanddeelen of kleurstoffen (behoudens caramell!) (art. 8 sub a) of hij meer dan 2 gram per liter K_2SO_4 bevat of zondigt tegen een ingewikkelde regeling betreffende het gehalte aan zwavelig zuur (art. 8 sub b en c) - dat alles kan de leek toch niet constateeren. Wie weet nu bijvoorbeeld dat Sauternes meer zwavelig zuur pleegt te bevatten dan voor andere wijnen gebruikelijk en toelaatbaar is?

Van meer belang voor den gewonen consument zijn de artikelen 7 sub b en 8 sub d van het Besluit. Art. 7 sub b bepaalt, dat wijn, port, madeira, sherry 'de kenmerkende samenstelling, kleur, geur en smaak' moeten hebben van de soort als hoedanig zij worden aangeboden, en art. 8 sub d voegt daaraan toe, dat voor zoover de wijn voorzien is van een uitdrukkelijke herkomstaanduiding, hij bovendien moet voldoen *aan de eischen*

welke in den reëelen handel hier te lande gelden voor de betreffende wijnsoort van de aangeduide herkomst. Dit laatste klinkt fraai maar is in wezen hoogst bedenkelijk: 'in den reëelen handel hier te lande' werd het verkoopen van versneden wijn onder 'zuivere' herkomstbenaming tot voor kort geenszins ontoelaatbaar geacht. Er zijn teekenen die op kentering wijzen, doch menige eerste-klas wijnhandelaar maakt zich ook thans nog aan de bedoelde handelingen schuldig. Wordt hij daarover aangevallen dan zal hij U antwoorden, dat versnijden zeer wel een verbetering kan zijn en dat hij alleen maar met dät doel versnijdt. Dat zegt echter iedere coupeur en maakt dus weinig indruk meer.

Art. 8 sub b van het Wijnbesluit, dat naar den 'reëelen handel hier te lande' verwijst, sanctioneert dus het misbruik van verkoop van versneden wijn onder zuivere benaming, in stede van dit gebruik tegen te gaan.
(einde manuscript.)

(Overgenomen uit: *Verzamelde geschriften*, (Den Haag, 1949) VI, 315 - 323.)

DRENTS MUSEUM ASSEN

Brink 1 en 5

tel.: (05920) - 12741

Vanaf 5 november
in de nieuwe afdeling geschiedenis
de expositie

"een terugblik"

Drenthe 1920 - 1940

"steunt den opbouw"

met vele honderden foto's, dia's en voorwerpen, 40 uitvoerige tekstpanelen, 2 uur film, 23 krantenpagina's, een bijna compleet woonhuis met volledige meubilering, 23 jaaroverzichten met nationale en internationale nieuwsfeiten, diverse geuren en smaken, 40 minuten stemmen uit het verleden.

Hoeveel tijd heeft u? Zei u?

di. - vrij.: 9.30 - 17.00 uur.

za. en zo.: 13.00 - 17.00 uur.

De Brouwer.

Dekaving staat gereed, Waar is het dorstend Leed?

Als Dorst en Dranck malkaar ontmoet,
Is't Bitter d' oorspronch van het Soet:
ô Ziel! 't Begeeren en het Geeven,
Uw Dorst, en 's Leevens springfontyn,
Sal Eeuwig Verquicking Zyn,
Die weelden lust, soeck sulcke een leeven.